

ΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΡΟΠΗ Σημειώσεις για μια Έρευνα

Βασίλης Κων/νου Φούσκας

Πρόλογος

Από το λεξιλόγιο και τα προγράμματα της Αριστεράς, κοινοβουλευτικής και μη, σε Ελλάδα και Κυπριακή Δημοκρατία δεν απουσιάζουν μόνο πολλά θέματα τα οποία θα έπρεπε να έχουν διαπραγματευτεί. Βρίθουν, επιπλέον, από πληθώρα άστοχων και ρηχών αναλύσεων, οι περισσότερες εκ των οποίων αντλούν απ' το οπλοστάσιο της φιλελεύθερης κι όχι της σοσιαλιστικής παράδοσης. Πρόκειται περί γενικευμένου φαινομένου. Ένας απ' τους πιο σημαντικούς – αν όχι ο σημαντικότερος – λόγος της στροφής πλατιών λαϊκών στρωμάτων στην άκρα δεξιά σε όλο τον Ευρω-Ατλαντικό χώρο βρίσκεται στην υιοθέτηση εκ μέρους της σοσιαλδημοκρατικής και κομμουνιστογενούς Αριστεράς ενός φιλελεύθερου προγραμματικού λόγου ο οποίος δεν σχετίζεται με την κοινωνική αμεσότητα και τα πραγματικά προβλήματα των λαών. Κατά το μάλλον, η μεταλλαγμένη νεο-φιλελεύθερη Αριστερά αντιμετωπίζει την κοινωνία ως βιοπολιτικό άθροισμα ατόμων χωρίς ταξική καταγωγή και οικονομικά προβλήματα.

Το θέμα λαμβάνει επιπρόσθετες διαστάσεις στο πεδίο των διεθνών σχέσεων. Σε ότι αφορά την Ελλάδα και την Κυπριακή Δημοκρατία μια απ' τις πιο τρανταχτές ανεπάρκειες της Αριστεράς είναι οι θεωρητικές αναλύσεις περί ιμπεριαλισμού και, ιδιαίτερα, η παντελής απουσία και επεξεργασία της έννοιας του *τουρκικού ιμπεριαλισμού*. Παράγωγο αυτού του τεράστιου επιστημονικού και πολιτικού ελλείματος είναι η απουσία μιας (σοσιαλιστικής) θεωρίας αποτροπής αυτού του ιμπεριαλισμού. Ωστόσο, ενώ στον ιμπεριαλισμό των παγκόσμιων μεγάλων δυνάμεων είναι δυνατό να αντιτάξεις, με κάποιο βαθμό επιτυχίας, ένα μαζικό λαϊκό κίνημα ιδιαίτερα όταν συντρέχουν ειδικές ιστορικές συνθήκες, στον ιμπεριαλισμό μιας γειτονικής χώρας με την οποία μοιράζεσαι μια συγκεκριμένη ιστορία και μία συγκρουσιακή δέσμη θεμάτων δεν υπάρχει δυνατότητα για κάτι τέτοιο, ειδικά όταν δεν υπάρχουν συνθήκες για *ταυτόχρονη* ανάπτυξη μαζικού ειρηνιστικού κινήματος και στις δύο χώρες – στην Ελλάδα και την Τουρκία. Εδώ, χρειάζεται κάτι πολύ πιο

Ο Βασίλης Κ. Φούσκας είναι καθηγητής διεθνών σχέσεων στο Πανεπιστήμιο του Ανατολικού Λονδίνου. Το παρόν κείμενο βασίζεται στην εισήγηση του συγγραφέα σε εκδήλωση του Κέντρου Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων του Πανεπιστημίου της Λευκωσίας στις 22 Νοεμβρίου 2022. Η εκδήλωση έγινε με την ευκαιρία της δημοσίευσης του βιβλίου του συγγραφέα, Τουρκικός ιμπεριαλισμός και αποτροπή (Επίκεντρο, 2022).

καινοτόμο, χρειάζεται μια θεωρία της αποτροπής η οποία να έχει εφαρμογή επί του πεδίου.

Το παρόν κείμενο στοχεύει να αναδείξει, κυρίως, αυτά τα δύο θέματα και να προτείνει λύσεις εκεί που η επίσημη και ανεπίσημη Αριστερά σιωπά για λόγους που δεν είμαι σε θέση να γνωρίζω. Η νεο-φιλελεύθερη Δεξιά παράταξη δεν με αφορά. Κι αυτό όχι τόσο γιατί δεν έχει αξιοπρόσεκτες ιδέες ή αξιόλογους διανοούμενους και πολιτικούς, αλλά επειδή οι αναλύσεις της, συνολικά, αποτυγχάνουν παντελώς να θέσουν το *κοινωνικό ζήτημα*, πόσο μάλλον δε να το συσχετίσουν με την *αποτροπή* που έχει τη δυνατότητα και την ιστορική υποχρέωση να παράγει η χώρα σε συνεργασία με την Κυπριακή Δημοκρατία. Ο φιλελεύθερος λόγος και οι δεξιές πολιτικές της λιτότητας, απ' οποιοδήποτε κομματικό χώρο κι αν προέρχονται, φέρουν την κύρια ιστορική ευθύνη για τη διάρρηξη της διαλεκτικής ενότητας μεταξύ λαού, στρατού και πολιτικής ηγεσίας, μια ενότητα η οποία αποτελεί προϋπόθεση *sine qua non* για κάθε στρατηγική αποτροπής εξωτερικής επιβολής και παραβίασης της εθνικής-λαϊκής κυριαρχίας. Όσες φορές στην ελληνική ιστορία υπήρξε διάρρηξη αυτής της ενότητας, τα αποτελέσματα ήταν ολέθρια και θα αναφερθώ σε τρεις μόνο κραυγαλέες περιπτώσεις: εθνικός διχασμός (1916), εμφύλιος (1944-48), χούντα (1967-74).

Τι είναι ο τουρκικός ιμπεριαλισμός;

Η Τουρκία δεν είναι «επεκτατική» λόγω της «ιδιοσυγκρασίας» ή του «ισλαμισμού» του προέδρου της. Δεν είναι «νεο-Οθωμανική» επειδή, τάχατες, «ηττήθηκε» ο κεμαλισμός και κυριάρχησαν οι φανατικοί ισλαμιστές. Ούτε και είναι «επεκτατική» επειδή απλά και μόνο το απαιτούν οι εκλογικές συγκυρίες στο εσωτερικό της χώρας. Ο «νεο-Οθωμανισμός», οι «γαλάζιες πατρίδες», οι προκλητικές δηλώσεις του τύπου «θα έλθουμε μια νύχτα» και όλα τα συναφή είναι εποικοδομήματα μιας τεράστιας κεφαλαιακής συσσώρευσης στο εσωτερικό της χώρας, μια συσσώρευση που αντιστοιχεί στην εποχή της παγκοσμιοποίησης και στη σημερινή της κρίση. Η γιγαντιαία συσσώρευση κεφαλαίου στο εσωτερικό της χώρας, η οποία συνδράμεται και εμπλέκεται με σειρά άλλων αντιφάσεων – π.χ. κουρδικό ζήτημα – οδηγούν με μαθηματική ακρίβεια σε ιμπεριαλιστική εκχύλιση προς τα έξω. Η Αριστερά δεν έχει προχωρήσει σε μια εμβριθή ανάλυση του τουρκικού καπιταλισμού απ' την κατάρρευση του Μπρέτον Γουντς το 1971 και δώθε. Δεν μελέτησε την τουρκική εισβολή στη Κύπρο και τις λεπτομέρειές της – αν και υπάρχουν εξαιρετικές μελέτες του κυπριακού από ανεξάρτητους διανοούμενους. Κι όχι μόνο αυτό. Μεγάλες μερίδες τόσο της κοινοβουλευτικής όσο και της εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς πιστεύουν, γενικά κι αόριστα, ότι υπάρχουν δύο ισοβαρείς αστικές τάξεις απ' τη μια και την άλλη πλευρά του Αιγαίου οι οποίες και σπέρνουν ισοβαρείς εθνικισμούς στις αντίστοιχες κοινωνίες τους. Αυτός είναι ένας παραλογισμός που δεν έχει προηγούμενο. Πρόκειται για ιδεοληψία που προδίδει το βαθμό διάβρωσης της σοσιαλιστικής (ταξικής) ανάλυσης από τις καταστροφικές ιδέες του φιλελευθερισμού και από τις εξωγενείς πολιτικές του δεσμεύσεις.

Ενώ πριν 100 χρόνια το αρμενικό, το ελληνικό και το εβραϊκό εθνοτικό στοιχείο κινούσε όλα τα οικονομικά νήματα στη σημερινή τουρκική επικράτεια, σήμερα το άθροισμα των ΑΕΠ του Ισραήλ, της Αρμενίας και της Ελλάδας είναι κατώτερο της

Τουρκίας. Το ΑΕΠ της Κων/πολης μόνο είναι μεγαλύτερο απ' αυτό της Ελλάδος. Συγκρινόμενος με τον ελληνικό, ο τουρκικός καπιταλισμός είναι πάρα πολύ ανώτερος, τόσο σ' ότι αφορά τα ποιοτικά όσο και τα ποσοτικά του χαρακτηριστικά. Δημογραφικά, ενώ οι χριστιανικοί και οι μουσουλμανικοί λαοί των Βαλκανίων και της Μικράς Ασίας πριν 100 χρόνια ήταν σε αναλογία 3:1 υπέρ των χριστιανών, σήμερα η εικόνα είναι ακριβώς η αντίστροφη: σε 3 μουσουλμάνους αντιστοιχεί 1 χριστιανός (εξαιρώ από τους υπολογισμούς τη Ρουμανία και για το 1922 και για το 2022). Εκτενή και συγκεκριμένα εμπειρικά/στατιστικά στοιχεία για την ανάπτυξη του τουρκικού καπιταλισμού από τη δεκαετία του 1970 μέχρι σήμερα θα βρει ο αναγνώστης στην πρόσφατη μελέτη μου, *Τουρκικός ιμπεριαλισμός και αποτροπή* (Επίκεντρο, 2022) και δεν υπάρχει εδώ χώρος επανέκθεσής τους. Αξίζει, ωστόσο, να θυμίσω εν συντομία τι είναι *ιμπεριαλισμός*.

Ιμπεριαλισμός, μεταξύ άλλων, σημαίνει εξαγωγή τριών αλληλένδετων «πραγμάτων»: εξαγωγή μεγάλου κεφαλαίου, εξαγωγή σκληρής ισχύος (π.χ. στρατιωτικές επεμβάσεις) και εξαγωγή ήπιας ισχύος (π.χ. πολιτιστικά ή θρησκευτικά προϊόντα). Στην ολότητά του, ιμπεριαλισμός σημαίνει εξαγωγή τρόπου κοινωνικο-οικονομικής οργάνωσης, τρόπου ζωής. Όλες οι παγκόσμιες ιμπεριαλιστικές δυνάμεις τα κάνουν αυτά και, ιδιαίτερα, οι ΗΠΑ. Αλλά και η Τουρκία τα κάνει όλα αυτά και τα κάνει με μεγάλη ένταση, ειδικά την τελευταία 20ετία. Μεγάλα τουρκικά κεφάλαια και εταιρείες έχουν εισβάλλει όχι μόνο στις Βαλκανικές και Ευρωπαϊκές αγορές, αλλά και στις αγορές της Μέσης Ανατολής, της Αφρικής, της Ρωσίας και της Κεντρικής Ασίας. Τα κεφάλαια αυτά ανταγωνίζονται σχεδόν ίσος προς ίσον κεφάλαια μεγάλων Ευρωπαϊκών ιμπεριαλιστικών χωρών, όπως η Γερμανία, η Αγγλία, η Ιταλία και η Γαλλία. Η τελευταία 20ετία ήταν πάρα πολύ ευνοϊκή για την Τουρκία, λόγω της οικονομικής κρίσης και της σχετικής υποχώρησης της Ευρω-Ατλαντικής ισχύος από τα θέατρα της Κεντρικής Ασίας και της Μέσης Ανατολής. Αυτό ενθάρρυνε την περιφερειακή ανάπτυξη του τουρκικού ιμπεριαλισμού, με ανοιχτή προβολή στρατιωτικής ισχύος και εγκατάσταση στρατιωτικών βάσεων εκτός του θεσμικού πλαισίου του NATO, αλλά με τη διακριτική ανοχή των ΗΠΑ, αν όχι με παρότρυνσή τους (π.χ. Λιβύη, Συρία, Σομαλία, Κατάρ). Η πολιτισμική διείσδυση είναι επίσης αξιοπρόσεκτη σε όλο τον πρώην Οθωμανικό χώρο, αλλά και πέρα απ' αυτόν. Η κεντρική αιχμή εδώ είναι η προώθηση της ενότητας του ισλαμικού στοιχείου, η αθρόα χρηματοδότηση και έγερση ισλαμικών τεμενών, η χρηματική βοήθεια από κρατικές οργανώσεις όπως η ΤΙΚΑ (Turkish Cooperation and Coordination Agency), η πώληση πολιτιστικών προϊόντων στο θέαμα, τη διασκέδαση και τα ΜΜΕ (δημοφιλείς τηλεοπτικές σειρές), κλπ.

Η κρίση της παγκοσμιοποίησης τα τελευταία 15 χρόνια και η σταθερή άνοδος της Κίνας στην παγκόσμια διανομή οικονομικής, πολιτισμικής και πολιτικής ισχύος, δημιούργησε περιοδικά «σοκ» στην κεφαλαιακή συσσώρευση της Τουρκίας τα οποία οι τουρκικές αρχές τα αντιμετωπίζουν με ένα πολύ ιδιαίτερο τρόπο. Σήμερα η Τουρκία ακολουθεί μια πολιτική «οικονομικής μεγέθυνσης με κάθε κόστος». Για παράδειγμα ενώ η πληθωρισμός κινείται σε ποσοστά άνω του 80%, η πολιτική της κεντρικής τράπεζας είναι αυτή της μείωσης των επιτοκίων, το αντίθετο απ' ότι συμβαίνει στις Ευρω-Ατλαντικές χώρες, οι οποίες ακολουθούν πιστά την αμερικανική ομοσπονδιακή κεντρική τράπεζα και το δόγμα Πωλ Βόλκερ, όπως αυτό εκπονήθηκε τη δεκαετία του 1970 προκειμένου να καμφθεί ο

στασιμοπληθωρισμός της εποχής. Η πολιτική αυτή συσσωρεύει τα αδιέξοδα του τουρκικού καπιταλισμού ο οποίος, σε συνδυασμό με άλλα εκρηκτικά εθνικά και κοινωνικά ζητήματα, κάνουν την κυβέρνηση της χώρας περισσότερο αυταρχική στο εσωτερικό και περισσότερο ιμπεριαλιστική και επιθετική στο εξωτερικό. Πρόκειται για την πιο επικίνδυνη και εύφλεκτη μίξη (πολιτικά) αντιφατικών στοιχείων τα οποία οδηγούν με μαθηματική ακρίβεια σε δημιουργία κρίσεων για εκτόνωση ανυπόφορων καταστάσεων – έστω και αν αυτή η εκτόνωση δεν μπορεί παρά να είναι προσωρινή και επισφαλής.

Σ' αυτό πλαίσιο αντιφάσεων προσπαθούν να εκπληρωθούν σήμερα οι πάγιοι ιστορικοί-στρατηγικοί στόχοι του τουρκικού κράτους, που είναι έλεγχος ή κυριαρχία της περιοχής της Μοσούλης (βόρειο Ιράκ), κάτι που ανάγεται στις διαπραγματεύσεις για τη συνθήκη της Λωζάνης και είναι ένα θέμα για το οποίο υπήρξε σύγκρουση του ηγέτη της τουρκικής διπλωματικής αποστολής, Ισμέτ Ινονού, με τους Άγγλους διπλωμάτες της εποχής. Ο έλεγχος ή κυριαρχία της βόρειας Συρίας σε τόσο βάθος όσο είναι και η νότια συνοριογραμμή της επαρχίας Χατάης, κάτι που ανάγεται στο μεσοπόλεμο και την ενδοτικότητα της Γαλλίας. Για να μην μιλήσουμε για την Κύπρο, τα νησιά του ανατολικού Αιγαίου και την Ανατολική Θράκη, θέματα που παραπέμπουν, ως ένα μεγάλο βαθμό, στις διαπραγματεύσεις για τη Συνθήκη της Λωζάνης, αλλά που δεν τέθηκαν με το διεκδικητικό και αποφασιστικό τρόπο που θα ήθελαν μερίδες της τουρκικής ηγεσίας της εποχής διότι δεν μπορούσαν να τεθούν για σειρά από λόγους (για παράδειγμα, η Κων/πολη ήταν ακόμη υπό τον έλεγχο των Άγγλων, ενώ υπήρχε άθικτη η στρατιά του Πάγκαλου στον Έβρο). Η τουρκική πολιτική ηγεσία βάζει σήμερα – όπως και σε ανάλογες συγκυρίες στο μεταπολεμικό παρελθόν – στην πρώτη γραμμή όλες αυτές τις πάγιες ιστορικές της διεκδικήσεις διότι βρίσκει γεωστρατηγικό χώρο προβολής των συμφερόντων της στην άμεση περιφέρειά της – απόσυρση και σχετική κρίση των ΗΠΑ – ενώ πιέζεται από εκρηκτική μίξη αντιφάσεων στον εσωτερικό τομέα, με αποκορύφωμα την οικονομική και δημογραφική ανάπτυξη της τελευταίας 20ετίας που συμπίπτει με το καθεστώς Ερντογάν. Το ισχυρότερο επιχείρημα της Τουρκίας για μοίρασμα/συνεκμετάλλευση με την Ελλάδα του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου δεν είναι, βέβαια, νομικό αλλά οικονομικό και πληθυσμιακό: τα παράλια της Μικράς Ασίας και η επαρχία του Ελλήσποντου έχουν πάνω από 50 εκ. ανθρώπους, ενώ τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου μετά βίας έχουν 280.000 συνολικό πληθυσμό. Κορεσμός των τουρκικών αγορών και έλλειψη κερδοφορίας, οδηγεί σε εξαγωγή κεφαλαίων και άμεση περιφερειακή επέκταση (το συγκρότημα του Κοτς, για παράδειγμα, είναι μεγαλο-μέτοχος στη μαρίνα της Μυτιλήνης). Για την εργατική τάξη της Τουρκίας τίθεται ακόμη το ερώτημα του βιοπορισμού, από τη στιγμή που το διεθνές δίκαιο τους αποκλείει απ' τις πλουτοπαραγωγικές πηγές του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου (αλιεία, φυσικοί πόροι κλπ.). Οι αξιώσεις της Τουρκίας στερούνται νομικής βάσης, δεν στερούνται όμως οικονομικής και δημογραφικής βάσης. Ο τουρκικός ιμπεριαλισμός είναι παράγωγο πολλών στοιχείων, τόσο διαχρονικών όσο και συγκυριακών, και υποβαστάζεται από στρατιωτική ισχύ και ανοιχτές πολιτικές απειλές επί του πεδίου.

Η τουρκική διπλωματία χειρίζεται όλες τις διεκδικήσεις της υπαλλακτικά και δύναται, υπό όρους, να υποχωρήσει έστω και λίγο, για παράδειγμα, στην περίπτωση του Αιγαίου ή της Κύπρου αν της παραχωρηθούν ζωτικά προνόμια στη

Συρία ή/και στο Βόρειο Ιράκ. Ωστόσο, το αντίθετο σενάριο είναι το πιθανότερο. Επειδή τα διακυβεύματα των μεγάλων ιμπεριαλιστικών δυνάμεων – συμπεριλαμβανομένης της Ρωσίας – σε Συρία, Ιράκ και Καύκασο έχουν πολύ μεγαλύτερη βαρύτητα από αυτά της Ελλάδας και της Κυπριακής Δημοκρατίας, η (διστακτική) πρόβλεψη που μπορεί να γίνει στη σημερινή συγκυρία είναι ότι η πίεση πάνω στην Ελλάδα για παραχωρήσεις τόσο στο Αιγαίο όσο και στην Κύπρο θα ενταθούν.

Επανερχόμενος στην ανισότητα μεταξύ ελληνικού και τουρκικού καπιταλισμού, καθώς και της ανισοβαρούς θέσης που κατέχουν μέσα στο NATO σε επίπεδο στρατηγικής αξίας για τις ΗΠΑ και, ακόμα, με δεδομένη την πλεονεκτική επιχειρησιακή θέση της Τουρκίας στο θέατρο της Κύπρου, η Ελλάδα είναι σαφέστατα σε μειονεκτική θέση. Πιο συγκεκριμένα, δεν έχει δυνατότητα μέσης ή μακράς διάρκειας σύγκρουσης με την Τουρκία και η απώλεια του ελέγχου της κλιμάκωσης μιας κρίσης, για σειρά από οικονομικούς και πολιτικούς λόγους, θα πρέπει να θεωρείται δεδομένη. Σ' αυτό συνδράμουν και οι πολιτικοί-αμυντικοί περιορισμοί (constraints) που έχουν θέσει οι ΗΠΑ και το NATO στην Ελλάδα, οι οποίοι τονίζουν ρητά την αποφυγή μονομερούς ενέργειας εκ μέρους της χώρας ακόμη κι αν υπάρξει παραβίαση της εθνικής της κυριαρχίας απ' την Τουρκία. Πρόκειται για το δόγμα του «μη-πολέμου» και του διαχωρισμού του κυπριακού ως ζητήματος εισβολής και κατοχής από τις ελληνο-τουρκικές διαφορές, το οποίο προσυπέγραψαν όλες οι ελληνικές κυβερνήσεις της μεταπολίτευσης, από τη Βέρνη του Κων/νου Καραμανλή (πρωτόκολλο Βέρνης, 1977), μέχρι το Νταβός του Ανδρέα Γ. Παπανδρέου (1987) και τα Ίμια του Κώστα Σημίτη (1996), ο κατάλογος είναι μακρύς. Αυτό σημαίνει ότι στην απίθανη περίπτωση που οι ελληνικές ελίτ επιλέξουν, κυρίαρχα και ανεξάρτητα, ν' αντιδράσουν στη τουρκική ιμπεριαλιστική επιθετικότητα, τότε η χώρα θα βρεθεί μόνη και χωρίς τη δυνατότητα χρησιμοποίησης πολλών λογισμικών και τεχνικών συστημάτων απαραίτητα για την άμυνά της διότι αυτά ελέγχονται από τις ΗΠΑ και το NATO. Άρα, ο έλεγχος της κλιμάκωσης της κρίσης, το πιο αποφασιστικό στοιχείο σε ένα δυνητικά ολοκληρωτικό πόλεμο, θα χαθεί και μαζί θα χαθεί και ο πόλεμος πριν καν αυτός υπάρξει επί του πεδίου. Έτσι, θα γίνουν οι υποχωρήσεις εκ μέρους της Ελλάδας που θα επιβάλλει η Τουρκία, με την Ελλάδα να χάνει και το νομικό έρεισμα σε κάθε μελλοντική διεκδίκηση της Τουρκίας. Το πρόβλημα έχει ως εξής.

Τα ελληνικά επιτελεία, λόγω της εξάρτησής τους από το NATO και τις ΗΠΑ, δεν μπορούν να παράγουν αξιόπιστους ιδεότυπους αμυντικής αποτροπής του τουρκικού ιμπεριαλισμού, δηλ. αλγοριθμικά σχέδια και μοντέλα νίκης σε Θράκη, Αιγαίο και Κύπρο σε ιδεοτυπικό πόλεμο που να διαρκεί, για παράδειγμα, ένα μήνα και χωρίς να γίνεται απώλεια της διαδικασίας κλιμάκωσης της κρίσης. Κατά βάση, τους επιτρέπεται μόνο να καταναλώνουν αποτροπή (ακριβές αγορές οπλικών συστημάτων, μαχητικών αεροσκαφών, υποβρυχίων κλπ.), αν και ιστορικά έχουν υπάρξει εξαιρέσεις.

Τα παραπάνω – η ανωτερότητα του τουρκικού καπιταλισμού, η υποτέλεια και ο μεταπρατικός-πελατειακός χαρακτήρας του ελληνικού κράτους, τα γεωγραφικά-δημογραφικά πλεονεκτήματα της Τουρκίας κλπ. – είναι κάτι που γνώριζε ο Παναγιώτης Κονδύλης, γι' αυτό και διατύπωσε την ιδεοτυπική του θεώρηση για το Πρώτο Αποφασιστικό Μαζικό Πλήγμα (ΠΑΜΠ).

Τι είναι το Πρώτο Αποφασιστικό Μαζικό Πλήγμα (ΠΑΜΠ); προβλήματα και λύσεις

Το ΠΑΜΠ είναι ένας Βεμπεριανός ιδεότυπος, ο οποίος δεν μπορεί να εντοπιστεί πουθενά στην εμπειρική πραγματικότητα, αλλά βοηθά τον αμυντικό αναλυτή να βάλει σε τάξη μια χαοτική και μειονεκτική πραγματικότητα για τα συμφέροντα της χώρας του. Και επειδή μιλάμε για αποτροπή, το ΠΑΜΠ είναι μια ολοκληρωμένη διανοητική κατασκευή η οποία επεξεργάζεται πρακτικά από αμυντικούς και πολιτικούς επιχειρηματίες δίνοντας τη δυνατότητα στην αδύνατη πλευρά, δηλ. στην προκειμένη περίπτωση στην Ελλάδα, να μπορεί να επιφέρει τόσο μεγάλο κόστος στον επιτιθέμενο, δηλ. στην Τουρκία, ώστε αυτό να μην μπορεί ν' αντισταθμιστεί από τα όποια οφέλη θα μπορούσε να αποκτήσει ο επιτιθέμενος με βάσει τα επιτελικά του σχέδια. Αυτό είναι που δρα ανασταλτικά στην όποια σκέψη για παραβίαση εθνικής κυριαρχίας – πόσο μάλλον για πολλαπλές παραβιάσεις εθνικής κυριαρχίας ή/και κυριαρχικών δικαιωμάτων – εκ μέρους της Τουρκίας και αυτό είναι που δίνει τα κατάλληλα διαπραγματευτικά ατού στην ελληνική διπλωματία για κατοχύρωση των δικαιωμάτων της χώρας στο Αιγαίο και στην Ανατολική Μεσόγειο (π.χ. επέκταση χωρικών υδάτων στα 12 νμ με βάση το διεθνές δίκαιο, χάραξη ΑΟΖ με Κυπριακή Δημοκρατία κλπ.). Παράλληλα, μετατοπίζονται οι διεθνείς διπλωματικοί άξονες διαπραγμάτευσης του κυπριακού ζητήματος. Από ζήτημα ανεύρεσης λύσης στη βάση της «πολιτικής ισότητας των δύο κοινοτήτων μέσω μιας δι-ζωνικής/δι-κοινοτικής ομοσπονδίας», το κυπριακό θα αντιμετωπίζεται πλέον ως ζήτημα *εισβολής* και *κατοχής*, το οποίο συνεπάγεται απόσυρση όλων των στρατευμάτων κατοχής του νησιού ως προϋπόθεση για όποια διαπραγμάτευση. Το ΠΑΜΠ δεν είναι ούτε μπλόφα ούτε πραγματικότητα.

Ο Κονδύλης έβαζε κι ένα άλλο ζήτημα το οποίο, δυστυχώς, δεν το συσχέτισε με το ΠΑΜΠ. Έβλεπε – και ορθά – ότι οι κυρίαρχες ελληνικές οικονομικές και πολιτικές ελίτ είναι τόσο μεταπρατικές, πελατειακές, διεφθαρμένες, διαπλεκόμενες, υποτελείς και εξαρτημένες από δυτικά ιμπεριαλιστικά συμφέροντα, ώστε να αδυνατούν να χρηματοδοτήσουν και να εφαρμόσουν μια αδέσμευτη πολιτική οικονομικής, αμυντικής και κοινωνικής ανάπτυξης της χώρας με θεσμική σταθερότητα, κανόνες και επαγγελματισμό. Δεν προχώρησε όμως στην απάντηση του ερωτήματος για το πως αυτές οι συγκεκριμένες ελίτ κι αυτό το υποτελές και πελατειακό κράτος μπορούν να δημιουργήσουν αυτήν την ιδεοτυπική κατασκευή και, γεγονός ακόμα πιο απαιτητικό, να πειραματιστούν εφαρμογή της επί του πεδίου. Για να το πω αλλιώς, πως αυτές οι συγκεκριμένες ελίτ μπορούν να επεξεργαστούν τον ιδεότυπο του ΠΑΜΠ και να τον θέσουν σε πρακτική εφαρμογή με τη μορφή δικτυοκεντρικών στρατιωτικών ασκήσεων επί του πεδίου (*mock network-centric exercises*), κάτι που προϋποθέτει άρτια διακλαδική συνεργασία. Η απάντηση, όπως υπαινιχθήκαμε παραπάνω, είναι ότι δεν μπορούν, με τη δραματική συνέπεια της έμπρακτης ακύρωσης της διανοητικής σύλληψης του Κονδύλη. Ωστόσο, η οπτική της σύνδεσης μεταξύ *κοινωνικού ζητήματος* και *αμυντικού αποτρεπτικού δόγματος* προτρέπουν σε μια νέα, περισσότερο ολιστική θεώρηση της ιδέας του ΠΑΜΠ του Κονδύλη. Η νέα αυτή έρευνα πρέπει αναγκαστικά να εμπεριέχει τα εξής στοιχεία, τα οποία θα αποτελούν και το (οργανικό-πραγματολογικό) υπόβαθρο του νέου ΠΑΜΠ, της νέας ιδεοτυπικής κατασκευής:

A. Σταδιακή και προγραμματισμένη, με επαγγελματισμό και αφοσίωση *αλλαγή* του κοινωνικο-οικονομικού παραγωγικού μοντέλου της χώρας, με έμφαση στη δημόσια επένδυση, την τόνωση της ζήτησης και την ποσοτική και ποιοτική ανάπτυξη της χώρας, με έμφαση τα νησιά του ανατολικού Αιγαίου, της Δυτικής Θράκης και της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η ελληνική δημόσια και ιδιωτική επιχείρηση θα αναπτύσσεται μέσα από το πλέγμα των υβριδικών κοινοπραξιών με εταιρους εντός και εκτός του NATO, εντός και εκτός της ΕΕ.

B. Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός της αμυντικής βιομηχανίας της χώρας με άξονα την ποιοτική της μεγέθυνση και το δημόσιο, διαφανή και δημοκρατικό χαρακτήρα της στη βάση υβριδικών επιχειρηματικών συμφωνιών με εταιρους εντός και εκτός του NATO. Επαναπροσδιορισμός και επανεπεξεργασία του αμυντικού δόγματος της χώρας στη βάση του ΠΑΜΠ με προώθηση γραμμών θωράκισης σε (αέρα, στεριά και θάλασσα) Έβρο, νησιά ανατολικού Αιγαίου και Κυπριακή Δημοκρατία. Απαραίτητη προϋπόθεση γι' αυτό είναι η διοικητική αναδιοργάνωση της δομής των ενόπλων δυνάμεων της χώρας, η οποία θα πρέπει να εξυπηρετεί τις αμυντικές ανάγκες πριν, κατά τη διάρκεια και μετά το ΠΑΜΠ.

Γ. Πολυδιάστατη αμυντική διπλωματία και πολυδιάστατη εξωτερική πολιτική η οποία θα ζυμώνει με συνέπεια και διάρκεια στον χρόνο το αποτρεπτικό δόγμα του ΠΑΜΠ μέσα κι έξω από το NATO ώστε να υπερκεραστεί σταδιακά ο δομικός-πολιτικός περιορισμός των ΗΠΑ για αποφυγή μονομερούς ενέργειας της Ελλάδας ενάντια στην Τουρκία ακόμη κι όταν διακυβεύεται η εθνική κυριαρχία της χώρας ή το ελεύθερο τμήμα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η Τουρκία, ως σύμμαχη χώρα στο NATO, πρέπει να γνωρίζει ότι η Ελλάδα έχει την *αντικειμενική δυνατότητα* και την *πολιτική βούληση* όχι μόνο να καταφέρει ένα ΠΑΜΠ σε χρόνο που εκείνη θα μπορεί να επιλέξει κυρίαρχα, αλλά και ότι αυτό το χτύπημα θα έχει τη στήριξη στρατηγικών συμμάχων της Ελλάδας μέσα κι έξω απ' το NATO, πριν και μετά το ΠΑΜΠ.

Δ. Λαϊκή διπλωματία και δραστηριότητα ελληνικών ΜΚΟ που να προωθούν τη φιλία και την ενότητα των λαών των Βαλκανίων και της Μέσης Ανατολής ενάντια στην ιμπεριαλιστική επιθετικότητα και τον κρατικό αυταρχισμό της Τουρκίας, ζυμώνοντας πολιτισμικές συνεργασίες και εκδηλώσεις ενάντια στην καταπίεση των λαών και τον κρατικό αυταρχισμό. Παρεμπιπτόντως, να αναφερθεί ότι οι δικτυοκεντρικές ασκήσεις του ΠΑΜΠ επί του πεδίου επιδιώκουν μηδενικές απώλειες αμάχων αλλά μέγιστες απώλειες στρατιωτικών και άλλων στρατηγικών υποδομών του επιτιθέμενου, ώστε να τον παραλύσουν για μεγάλο χρονικό διάστημα κατά τη διάρκεια του οποίου θα υπάρξει διεθνή διαμεσολάβηση και διαπραγματεύσεις.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι το ΠΑΜΠ δεν είναι ούτε «προληπτικό χτύπημα», ούτε συνομωσία. Η Ελλάδα δεν είναι ούτε πρέπει να φιλοδοξεί να γίνει Ισραήλ. Το ΠΑΜΠ είναι ένα ολιστικό σχέδιο με κεντρικό το στοιχείο της οικονομικής αναγέννησης της χώρας όπου το κοινωνικό ζήτημα θα έρχεται στη πρώτη κι όχι στην τελευταία γραμμή. Είναι μια διακηρυγμένη, μακροχρόνια αμυντική πολιτική ζύμωσης μέσα κι έξω από το NATO. Για να γίνει όμως αυτή η ζύμωση, το ΠΑΜΠ πρέπει πρώτα να παραχθεί *διανοητικά* και *διεπιστημονικά* ως ολιστικό σχέδιο. Αυτό δεν μπορεί παρά να είναι μόνο το ιδεοτυπικό προϊόν-κατασκευάσμα μιας

διεπιστημονικής ομάδας ανθρώπων η οποία θα διέπεται από δημοκρατικά φρονήματα και επαγγελματισμό με σαφές όραμα την προστασία του λαϊκού-κοινωνικού στοιχείου τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Τουρκία. Τονίζω: το ΠΑΜΠ διακηρύττει τη φιλία των λαών, στοχεύει σε μέγιστη κοινωνική πρόνοια για τον ελληνικό λαό και μηδενικές απώλειες αμάχων για το τουρκικό λαό σε περίπτωση που υπάρξει παραβίαση της εθνικής ανεξαρτησίας της Ελλάδος. Οι δε κοινωνικοί αγώνες στην Ελλάδα και την Κυπριακή Δημοκρατία πρέπει να ενσωματώνουν και τη διεκδίκηση για τη θεμελίωση του οργανικού-πραγματολογικού υποβάθρου του ΠΑΜΠ, όχι να την αποκλείουν, όπως γίνεται μέχρι σήμερα. Κοντολογής, δεν θα πρέπει να γίνεται διάκριση μεταξύ *κοινωνικής* (π.χ. η ευημερία των εργαζομένων) και *εθνικής* ασφάλειας (π.χ. άμυνα των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου). Γι' αυτό ο νέος ιδεότυπος του ΠΑΜΠ μπορεί να παραχθεί και να εφαρμοστεί ολοκληρωμένα όταν συντρέχουν και συμπίπτουν προς ένα κοινό ταξικό-πολιτικό συμφέρον όλα τα στοιχεία – το οργανικό-πραγματολογικό υπόβαθρο – που σχεδίασα προηγουμένως. Και αυτό, να επαναλάβω, είναι εφικτό μόνο από μια διεπιστημονική ομάδα πολιτικών επιχειρηματιών και δημόσιων διανοούμενων που είναι αδέσμευτοι και έχουν ως στόχο μια σοσιαλιστική δημοκρατία. Εξηγώ το γιατί εν συντομία.

Οι ελληνικές και ελληνοκυπριακές ελίτ γνωρίζουν ότι δεν μπορούν να είναι «φιλελεύθερες» ή «νεο-φιλελεύθερες» και να αναμένεται ταυτόχρονα να παράγουν τα ποθητά αποτελέσματα τόσο για την ασφάλεια των χωρών τους όσο και την κοινωνικο-οικονομική ευημερία των πολιτών τους. Ακριβώς επειδή γνωρίζουν την πρακτική τους αδυναμία στην παραγωγή κοινωνικών συναινέσεων ειδικά όταν είναι κυβέρνηση, καταφεύγουν ανενδοίαστα σε δύο τακτικές: είτε στηρίζονται κατά κόρον στην εθνικιστική ιδεολογία, στους διθυράμβους και σε προεκλογικά τερτίπια εντυπωσιασμού, είτε ανταγωνίζονται η μία την άλλη σε ταυτοτικά θέματα βιοπολιτικής και δικαιωμάτων, υποδαυλίζοντας την ταξική ανάλυση, υποθάλποντας έτσι τη στροφή των λαϊκών τάξεων σε ακροδεξιά σχήματα. Η στροφή των λαϊκών και εργατικών στρωμάτων σε ακραία δεξιά σχήματα είναι πρωταρχική ευθύνη της υιοθέτησης των φιλελεύθερων οικονομικών και ιδεολογικών προσταγμάτων τόσο απ' την Αριστερά όσο και από μεγάλες μερίδες της Δεξιάς. Πρόσφατα, η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ ανακάλυψε ότι η Ελλάδα πρέπει να επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα στα 12 νμ, ενώ η κυβέρνηση ανήγγειλε έρευνα για φυσικό αέριο νοτιο-δυτικά της Κρήτης, στην Πελοπόννησο και στην Ήπειρο. «Κάλιο αργά, παρά ποτέ», είναι η ρήση που κυριαρχεί στους δημοσιογραφικούς κύκλους, εφόσον προτάσεις και σχέδια για πραγματοποίηση τέτοιων ερευνών υπήρχαν από ειδικευμένα Ινστιτούτα ήδη από τη δεκαετία του 1990. Όντας, όμως, προεκλογική περίοδος, κυβέρνηση και αξιωματική αντιπολίτευση θυμήθηκαν να προβάλλουν αυτά τα θέματα τώρα. Όλα τα παραπάνω φαντάζουν ως καιροσκοπισμοί χειρίστου είδους που αδυνατούν να θέσουν σε στέρεες μακρόπνοες βάσεις την πολυπόθητη στρατηγική ενότητα μεταξύ στρατού, λαού και πολιτικής ηγεσίας.

Σκάνδαλα απείρου κάλους, όπως αυτό των υποκλοπών, νεο-φιλελεύθερες πολιτικές λιτότητας και πολιτικές μνημονίων οι οποίες υφαρπάζουν τη λαϊκή και την εθνική-κρατική περιουσία χωρίς καν να θέτουν στο στόχαστρο μεταπρατικές και πελατειακές πρακτικές, κάνουν το λαό να μισεί το πολιτικό του σύστημα και τους ηγέτες του, υπονομεύοντας την παραγωγή μιας ανεξάρτητης και ολιστικής

στρατηγικής πλεύσης για τη χώρα. Όραμα δεν υπάρχει. Προϋπόθεση *sine qua non* για την ολιστική ιδεοτυπική σύλληψη και πρακτική εφαρμογή του νέου ΠΑΜΠ είναι το όραμα για ένα σοσιαλιστικό σύστημα οικονομικών και πολιτικών θεσμών, επαγγελματικά οργανωμένο και με άπλετη κρατική φροντίδα σε όλους τους βασικούς κοινωνικούς τομείς (υψηλοί μισθοί, δωρεάν παιδεία, δωρεάν υγεία, υψηλές συντάξεις, μέτρα για την ανατροπή της δημογραφικής συρρίκνωσης της χώρας, κλπ.). Τελικά, η σοσιαλιστική αποτροπή, αποτέλεσμα του οράματος για μια σοσιαλιστική δημοκρατία, συγκροτείται από μια σειρά υβριδικών ενεργειών ακολουθώντας στη θεωρία και την πράξη μια *πολιτική των ορίων* με στόχο την αποδέσμευση από τους περιορισμούς του εξαρτημένου συστήματος εξουσίας που χτίστηκε στην Ελλάδα υπό την πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ μετά τον εμφύλιο. Η καθεστηκυία πολιτική, οικονομική και ιδεολογική τάξη πραγμάτων, δηλ. το συνολικό πολιτικό σύστημα της Ελλάδος και της Κυπριακής Δημοκρατίας, αναπαράγει αυτό το σύστημα εξουσίας στην καρδιά του οποίου βρίσκεται η *κατανάλωση κοινωνικής και στρατιωτικής ισχύος* κι όχι η *αυτοδύναμη παραγωγή* τους. Εδώ, συμπεριλαμβάνεται και η (αυτο)κατανάλωση *εισαγόμενης στρατιωτικής ισχύος* από ΗΠΑ, Γαλλία και Γερμανία, όπως για παράδειγμα η περίπτωση με τα υποβρύχια, με τις φρεγάτες και τα F-35, πρακτικές που συνοδεύονται από παραπλανητικούς διθυράμβους για εσωτερική εκλογική κατανάλωση.

Αντί επιλόγου: η πνευματική και πολιτική ένδεια της Αριστεράς

Στην αρχή αυτού του κειμένου τόνισα την καχεξία ή την παντελή απουσία αναλύσεων της Αριστεράς σε θέματα θεωρίας και πρακτικής του Ευρω-Ατλαντικού ιμπεριαλισμού, ιδιαίτερα του τουρκικού ιμπεριαλισμού. Τόνισα, επίσης, ότι αυτό έχει ως αποτέλεσμα την παντελή απουσία μιας ολιστικής θεωρίας αποτροπής. Δεν υπάρχει ενδιαφέρον. Η Αριστερά στην Ελλάδα και την Κυπριακή Δημοκρατία, κοινοβουλευτική και μη, έχει στρέψει την πλάτη της σε τέτοιου είδους αναλύσεις. Προτιμά την ανάλυσή της στο βιοπολιτικό πεδίο ενασχόλησης, όπου κυριαρχούν και προβάλλονται ζητήματα της πολιτικής των ταυτοτήτων, αποκόποντάς τα από την κοινωνική τους βάση. Έτσι, έχει καταλήξει στην υιοθέτηση νεο-φιλελεύθερων οικονομικών προγραμμάτων λιτότητας, σπρώχνοντας τις λαϊκές τάξεις είτε στην αγκαλιά ξενοφοβικών και ρατσιστικών πολιτικών σχημάτων είτε στη σιωπηρή ενθουλάκωσή τους μέσα στα διάφορα υπαρκτά πολιτικά κόμματα. Ξεχνά ότι η βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας και της Κυπριακής Δημοκρατίας περνά από την πρωτοκαθεδρία των σοσιαλιστικών ιδεών και της ταξικής πολιτικής ανάλυσης έναντι του νεο-φιλελεύθερου λόγου που νοεί το κοινωνικό ως άθροισμα ατόμων και το πολιτικό ως ισονομία διαφορετικών βιοπολιτικών ταυτοτήτων. Το φαινόμενο δεν είναι ελληνικό. Αφορά όλα τα Ευρω-Ατλαντικά πολιτικά συστήματα.

Στην Ελλάδα, μετά από το θάνατο του Ανδρέα Γ. Παπανδρέου, η Αριστερά έχει πάψει να αναφέρεται στην ταξική σύνδεση μεταξύ του εσωτερικού και του εξωτερικού παράγοντα και έχει απορροφηθεί παντελώς από το ιδεολογικό σύστημα του νεο-φιλελευθερισμού, το οποίο υπαγορεύει ιδιωτικοποιήσεις κοινωνικών θεσμών και διαρκή λιτότητα. Έτσι, δεν μπορεί να συνδέσει το κοινωνικό ζήτημα με ζητήματα ασφάλειας και εθνικής κυριαρχίας της χώρας, δεν μπορεί να συνδέσει την *εργατική* ασφάλεια με την *εθνική-κρατική* ασφάλεια, την ασφάλεια της παρουσίας του ελληνικού λαού. Στο άκουσμα δε της ιδέας περί «ενότητας

στρατού, λαού και πολιτικής ηγεσίας» εγείρονται αναμνήσεις περί «χούντας» και της «εκ φύσεως αντιδραστικής φύσης του στρατού». Πρόκειται για παρωδία, απότοκο των συνδρόμων που δημιούργησε το αντι-κομμουνιστικό καθεστώς της Φρειδερίκης, του Κων/νου Μανιαδάκη και του Δημήτρη Ιωαννίδη. Ουδεμία σχέση έχει σήμερα ο ελληνικός στρατός μ' αυτές τις εποχές. Εν κατακλείδι, η ιδέα αυτή – ότι δεν πρέπει να υπάρχουν θεωρήσεις της εσωτερικής πολιτικής ανεξάρτητα από μέριμνες και απαιτήσεις της εξωτερικής πολιτικής – βρίσκεται αυτούσια στον Κλαούζεβιτς και ενέπνευσε μεγάλο μέρος του εμβληματικού έργου του Κονδύλη, *Θεωρία του πολέμου*. Αυτή η ιδέα, εντούτοις, θα πρέπει να μας απασχολήσει εντατικά, τόσο διανοητικά όσο και πολιτικά, προκειμένου να φτάσουμε στα ποθητά αποτελέσματα για τα οποία φαίνεται να μην ενδιαφέρεται καθόλου πια η Αριστερά σε Ελλάδα και Κυπριακή Δημοκρατία.